

Kép és kereszténység Image and Christianity

Premontrei breviárium és collectionale

14. század vége

Pergamen

215×152 mm (kötés: 222×155×80 mm)

Budapest, ELTE Egyetemi Könyvtár, Cod. Lat. 36.

A pergamenkódex a középkori Magyarországon használt liturgikus kéziratok egyike, több részből áll, 14. századi textualis „psalterii” írással készült. A liturgikus sajátosságok alapján egy észak-magyarországi premontrei monostorban készülhetett, vagy a turóci (Znióvárálja, ma Kláštor pod Znievom, Szlovákia) Szűz Mária-, vagy a jászóvári (Castrum Jászó, ma Jasov, Szlovákia) Keresztelő Szent János-monostorban. A liturgikus könyvek elején általában a hónapokra és napokra beosztott liturgikus kalendárium olvasható, ez a rész ebben a kódexben nem található meg. A liturgikus könyvek tartalma és rendszere a római katolikus egyházban a középkortól a II. Vatikáni Zsinatig (1963) alapvetően nem változott, ez a kézirat is jól tükrözi ezt a sajátosságot. Részei Mezey László leírása alapján a következők: 1. *Psalterium* (1r–32v): liturgikus *psalterium*-töredék. A zsolozsma legfontosabb része, a zoltár-imádkozás során használták. Mint minden liturgikus *psalterium*, a zoltárok mellett tartalmaz a Biblia más könyveiből származó dicsőítő énekeket (*canticumok*). 2. *Hymnarium* (33r–40r): nem teljes *hymnarium*, az eleje hiányzik. 3. *Collectaneum* (40v–108v): liturgikus gyűjtemény premontrei rendi használatra, tartalmazza – többek között – a *suffragia sanctorum* és a *benedictiones* című részeket, az imádkozási rendet a különféle szerzetesi imaórákra (*ad primam, officium capituli, completorium*), az *ordo profitendit* a novíciusok számára, továbbá az *ordo baptiserii* és az *ordo sepulturae* leírását. 4. Breviáriumrészlet (109r–313v): *Officia de tempore* (109r–273v), *Officia de Sanctis* (273v–313v). A breviárium a közösségi zsolozsma különböző műfajú könyveinek összeszerkesztett változata, mely a *psalteriummal* kezdődött, a *temporaléval* (*officia de tempore*, az egyházi év ünnepei) és a *sanctoraléval* (*officia de Sanctis*, a szentek ünnepei) folytatódott. A kódexet váltakozva vörös és kék színű, kisebb és tíz nagyobb (19v, 26r, 154r, 156v, 222v, 234r, 238v, 241v, 243v, 270r), valamint eredetileg nyolc figurális iniciálé díszíti, mely utóbbiak közül kettő (216, 220) hiányzik. A hat figurális iniciálén Dávid király (1r), férfi könyvvel (5v), szakállas férfi (14r), könyvet olvasó nő (30v), Krisztus születése (125r) és egy próféta (169r) látható.

KNAPP Éva

Bibliográfia / Bibliography

Timár, *Premontrei kódexek*, 17–18; Berkovits, “A budapesti Egyetemi Könyvtár,” 4–7; Radó, *Index codicum*, 17. nr. 79; Gábrriel, “A premontrei kódexirodalom,” 129–147; Mezey, *Codices Latini Medii Aevi*, 52–53; Csapodi, Csapodiné Gárdonyi, *Bibliotheca Hungarica*, nr. 366.

Premonstratensian Breviary and Book of Collects End of the 14th century

Parchment

215×152 mm (binding: 222×155×80 mm)

Budapest, ELTE University Library, Cod. Lat. 36.

The parchment codex is a liturgical manuscript that was used in medieval Hungary. It consists of several parts and was written in 14th-century textual “psalter” script. On the basis of its liturgical aspects, it was presumably made in a Premonstratensian monastery in Northern Hungary, the Saint Mary Monastery of Turóc (Znióvárálja, today Kláštor pod Znievom, Slovakia) or in the Saint John the Baptist Monastery of Jászóvár (Castrum Jászó, today Jasov, Slovakia). At the beginning of liturgical books there was usually a liturgical calendar divided into months and days but this is missing from this codex. The contents and frameworks of liturgical books used in the Roman Catholic Church basically underwent no change from the Middle Ages until the Second Vatican Council (1963), and this manuscript is a good example of this consistency. According to the description by László Mezey, its constituent parts are: 1. *Psalmody* (1r–32v): liturgical psalmody fragment. It was used during the recitation of the psalms, the most important part of the daily prayers. Like all liturgical psalmodes it contains, in addition to psalms, other songs of praise (*canticles*) from other books of the Bible. 2. *Hymnal* (33r–40r): not a complete hymnal, the beginning is missing. 3. *Book of Collects* (40v–108v): a liturgical collection used by the Premonstratensian order. It contains – among other things – parts known as the *suffragia sanctorum* and the *benedictiones*, the order of prayers for the various monastic prayer hours (*ad primam, officium capituli, completorium*), the *ordo profitendi* for the novices, as well as a description of the *ordo baptiserii* and the *ordo sepulturae*. 4. *Incomplete breviary* (109r–313v): *Officia de tempore* (109r–273v), *Officia de Sanctis* (273v–313v). The breviary is compilation of public prayer books of various genres that begins with the psalmody and continues with the *officia de tempore* (feast of the liturgical year), and the *officia de Sanctis* (feasts of saints). The codex is decorated alternately with crimson and blue, small and ten larger illuminated initials (19v, 26r, 154r, 156v, 222v, 234r, 238v, 241v, 243v, 270r), as well as originally eight figurative ornate initials, two of which are now missing (216, 220). The six figurative initials depict King David (1r), a man with a book (5v), a bearded man (14r), a woman reading a book (30v), the Nativity (125r) and a prophet (169r).

Admittite **V**enite exultem
 nocte iugum **F**ratr' dno p' dnt
 tes iuglemus omis semp
 implatus meditem atqz mltib
 totis dno canamus dulci ym
 uos **E**t pro regi pib' cauentes
 ni suis lris meamur audiam m
 gredi cel' siml' r' b'ram dnt' mta
Pite hor ub' veritas b'ca p'us a
 nati p'iqz sa' sp'us au' r' loat
 m omi' gl'ia mudo. **Am' in Se**

Satus
 me qui
 no aby
 m con
 filio m
 p'ioz.
 r' i via
 p'ioz
 no ste

at. r' m cathedra pestilencie
 no sedit **S** m lege d'ni volu
 tas eius. r' m lege eius medi
 tabi die ac nocte **E**t erit tanqz
 lignu' qd' plantatu' est senis
 ternus aqz. qd' fructum su
 um dabit m tempe suo **E**t fo
 lum eius no' defluet. r' omnia
 q'cumqz faciet semp' p'phabunt

Non sic impij no' sic. s'z tanqz
 pulvis q' p'iat uentus a facie
 tie **I**deo no' resurgunt impij
 iudicio. neqz p'ccatores i' iudicio
 iustoz **Q**u' no'uit d'ns iram
 iustoz. r' i' impioz p'ibit **G**la

Quare firmement' g'ntes.
 r' p'li meditati s' m amia
Astiterunt reges tie r' p'ncipes
 conueniunt m vnu. aduersus d'
 r' aduersus xpm eius **O**rum
 p'ncipis uindicta eoz. r' p'nciam
 a ub' iugum n'ru' **Q**u' habitat
 m celis iridebit eos. r' d'ns s'z
 sanabit eos **T**unc loquemur
 ad eos m ira sua. r' m furore
 suo conturbabit eos **E**go aut
 r'stitutus sum ut r' alio se h'z
 monte san' eius. p'ntans u'
 ceptum eius **D**ns dicit ad
 me filius mas es tu. ego h'z
 genu te **P**ostula a me i' ca
 l' m ab' g'is hereditatem tuam
 r' possessione tuam tuas tuas

Reges eos m iuga f'ra. r' tanqz
 uas signu' c'ntinget eos **E**t
 nunc reges m'cl'it' re. r' tanqz
 nu' qui iudicatis ueam **S**e
 nite d'no m timore. r' exultate
 te et cu' tremore **A** p'phendat

Handwritten notes in a later hand, including the number 'VII' and some illegible text.